

*Praca wolna i swobodny wybór materiału
– kluczowymi zasadami indywidualnego podejścia
do dziecka w pedagogice Marii Montessori*

mgr Ewa Barbara Gutowska, mgr Monika Mariola Kondracka,

mgr Agnieszka Dzierka

Przedszkole Samorządowe nr 36

dla dzieci na diecie bezmlecznej i bezglutenowej w Białymstoku

Konferencja „Zrozumieć i pomóc cz. II

indywidualizacja w praktyce – przez metody do oceniania”

Białystok, 10 października 2011 r.

Maria Montessori
(1870-1952)

-
- ★ Maria Montessori jest zaliczana do grupy wielkich reformatorów szkoły tradycyjnej, którzy mają również swój bezpośredni udział w tworzeniu podstaw pedagogiki specjalnej.
 - ★ Teoria i praktyka pedagogiki Montessori, stosowana w pracy z dziećmi o prawidłowym rozwoju intelektualnym, równie dobrze sprawdza się w pracy z dziećmi wymagającymi specjalnych metod nauczania.
 - ★ Ogromną zaletą tej pedagogiki jest troskliwość z jaką nauczyciel montessoriański odnosi się do dziecka, proponując mu zajęcie się pomocami rozwojowymi, atrakcyjnymi i zachęcającymi do wytrwałości w pracy.

-
- ★ Zarówno szkolnictwo specjalne, jak i pedagogika ogólna zaczerpnęły wiele istotnych zasad z pedagogiki Montessori – między innymi - zasadę akceptacji i życzliwości, wszechstronnej poglądowości i pomocy, przykładu i indywidualizacji.
 - ★ Montessori wielokrotnie podkreślała, że podstawą oddziaływań terapeutyczno – wychowawczych na dziecko, a szczególnie w pracy z dzieckiem niepełnosprawnym intelektualnie muszą być specyficzne metody pedagogiczne oraz takie warunki i formy pracy, które wyzwolą indywidualność dziecka. Edukacja musi bowiem zajmować się rozwojem indywidualności i pozwolić dziecku pozostać niezależnym, na wszystkich etapach rozwoju.

**Fenomenem myśli Montessori
jest postrzeganie dziecka jako niepowtarzalnej
indywidualności i stwarzanie dla niego
najbardziej optymalnych warunków rozwoju.**

Cele i zadania metody Marii Montessori:

System wychowania M. Montessori zwany jest też metodą Montessori.

- ★ Metoda ta daje dziecku szansę wszechstronnego rozwoju fizycznego i duchowego oraz kulturowego i społecznego, wspiera jego spontaniczną i twórczą aktywność.
- ★ Celem metody jest rozwijanie indywidualnych cech osobowości, w formowaniu prawidłowego charakteru, zdobywaniu wiedzy, umiejętności szkolnych i współdziałania.

Jest to realizowane poprzez pomoc dziecku w:

-
- ★ 1) rozwijaniu samodzielności i wiary we własne siły,
 - ★ 2) wypracowaniu szacunku do porządku i do pracy,
 - ★ 3) wypracowaniu zamięłowania do ciszy i w tej atmosferze do pracy indywidualnej i zbiorowej,
 - ★ 4) osiągnięciu długotrwałej koncentracji nad wykonywanym zadaniem,
 - ★ 5) wypracowaniu podstaw posłuszeństwa opartego na samokontroli, a nie na zewnętrznym przymusie,
 - ★ 6) uniezależnieniu od nagrody,
 - ★ 7) formowaniu postaw wzajemnej pomocy bez rywalizacji,
 - ★ 8) szacunku dla pracy innych,
 - ★ 9) rozwijaniu indywidualnych uzdolnień i umiejętności współpracy,
 - ★ 10) osiągnięciu spontanicznej samodyscypliny wynikającej z dziecięcego posłuszeństwa,
 - ★ 11) uamięłowanie do rzeczywistości i otoczenia.

Głównymi zadaniami metody Marii Montessori są:

-
- ★ - uczenie przez działanie – dzieci zdobywają wiedzę i praktyczne umiejętności poprzez własną aktywność, w przemyślanym środowisku pedagogicznym, przy współpracy z nauczycielami,
 - ★ - samodzielność – dzieci swobodnie wybierają rodzaj, miejsce, czas i formę pracy przy zachowaniu reguł społecznych. Rozwijają indywidualne uzdolnienia i uczą się realnej oceny swoich umiejętności,
 - ★ - koncentracja – dzieci ćwiczą dokładność i wytrwałość przy wykonywaniu konkretnych działań,
 - ★ - lekcje ciszy – na nich dzieci uczą się współpracować w cichych zajęciach indywidualnych i grupowych,

-
- ★ - porządek – dzieci zdobywają umiejętność przestrzegania porządku w otoczeniu i swoim działaniu,
 - ★ - społeczne reguły – dzieci będące w różnym wieku (trzy roczniki) są łączone w grupy, sprzyja to wymianie wzajemnych zdolności i umiejętności. Uczą się one przestrzegać reguł: nie rań, nie niszczy, nie przeszkadzaj,
 - ★ - obserwacja – jest kluczem dorosłych do poznania świata dziecka. Nauczyciel z szacunkiem i uwagą obserwuje postępy i trudności dziecka, jest jego przewodnikiem,
 - ★ - indywidualny tok rozwoju każdego dziecka – dziecko jest serdecznie przyjęte, znajduje uwagę i indywidualną opiekę nauczyciela. Pracuje według własnego tempa i możliwości, podejmując zadania, do których jest już gotowe.

Przygotowane otoczenie:

- ★ Podstawowym warunkiem prawidłowego rozwoju dziecka jest właściwie przygotowane otoczenie, które wspomaga w pełni harmonijny rozwój osobowości dziecka – sprawia, że czuje się ono szczęśliwe i radosne; szybko i chętnie się uczy.
- ★ Najważniejszymi elementami tego otoczenia są: wolność, porządek, kontakt z rzeczywistością i naturą – poprzez spacer i wycieczki, piękno (wszystko w klasie musi być dobrze zaplanowane, doskonałej jakości i atrakcyjnie rozmieszczone) oraz materiały dydaktyczne.
- ★ Zadaniem materiału dydaktycznego jest wspomaganie rozwoju dziecka, dlatego zwany jest materiałem rozwojowym. Jest tak przygotowany, rozmieszczony w klasie i udostępniony dzieciom, że tworzy logicznie uporządkowaną całość programową. Umożliwia on wyjście w uczeniu się dziecka od doświadczenia i poznania zmysłowego. Służy nie tylko rozwojowi intelektualnemu, ale także kształtowaniu się osobowości.

Cztery okresy rozwoju

- **Od urodzenia do 6 lat:** *Meblowe dziecko* - wrażliwe fazy rozwoju dotyczą: ruchu ciała, porządku, zmysłów, wrażliwości na szczegóły, życia socjalnego, języka.
- **6-12 lat:** *Lata spokoju i utwierdzenia* - u dziecka rozwija się: ciekawość i zainteresowanie światem, zainteresowanie problemami moralności, abstrakcyjne myślenie, zachowanie socjalne, miłość i zainteresowanie wszechświatem.
- **12-18 lat:** *Dziecko ziemi* - ten okres charakteryzuje się: rozwojem seksualności, wyborem ideału, wyborem idola, rozwojem świadomości o własnym istnieniu, rozwojem niezależności, rozwojem poczucia odpowiedzialności i własnej wartości.
- **18-24 lat:** *Okres szczęścia* - młodzi ludzie, którzy doświadczyli zrozumienia i odpowiedniej stymulacji w poprzednich okresach, mają dobry kontakt ze społeczeństwem i z samym sobą.

Zasada wolnej pracy

- ★ Szczególnym wyrazem szanowania indywidualnego rozwoju dziecka w placówkach montessoriańskich jest **zasada „wolnej pracy”**.
- ★ Wg H. K. Berga koncepcja wolnej pracy opiera się na ideach i doświadczeniach, zgodnie z którymi dzieci i młodzież chcą się uczyć samodzielnie i są w stanie się uczyć, o ile treści nauki będą mogli w dużej mierze wybierać samodzielnie.
- ★ W pedagogice Montessori dziecko posiada wolny wybór pracy lub materiału rozwojowego (pomocniczego), a rola nauczyciela sprowadza się do obserwatora, pośrednio oddziałującego na dziecko.

Przykładowa umowa dotycząca wolnej pracy:

★ Zastanawiam się, nad czym chce pracować i robię sobie plan. Rozważam, czy chce pracować samodzielnie, czy wspólnie z innymi.

★ Wiem, że muszę pozostać przy pracy, którą rozpocząłem i muszę ją zakończyć.

★ Zapisuję wyniki mojej pracy w taki sposób, jak to zostało ustalone (np. w zeszycie projektów).

★ Obchodzę się z materiałami ostrożnie. Kiedy zakończę pracę, sprawdzę, czy materiał jest w porządku i odstawię go na miejsce.

-
- ★ Zwracam uwagę na moich kolegów i staram się im nie przeszkadzać. Kiedy czegoś potrzebują, poruszam się po klasie cicho; moje problemy omawiam szeptem. Sygnalizuję moim kolegom, jeśli czuję, że mi przeszkadzają.
 - ★ Jestem gotowy pomóc moim kolegom, jeśli mnie o to proszą.
 - ★ **Należy również pamiętać o tym, że pedagogika Montessori w żadnym razie nie ogranicza się wyłącznie do pracy z materiałami rozwojowymi. Należy ją rozumieć jako koncepcję, zgodnie z którą „wychowanie” oznacza pomocne towarzyszenie dziecku na jego drodze do samobudowy własnej osoby.**

Erdkindergarten (Dzieci Ziemi)

– integracyjne przedszkole Montessori w Lohkirchen (Niemcy)

*Przygotowane otoczenie w przedszkolu
i szkole podstawowej Montessori*

Gimnazjum i liceum

Praca wolna

Maria Montessori wierzyła w ogromne możliwości dziecka i jego inteligencję

★ Dziecko posiada ogromną potrzebę odkrywania, ciekawość, chęć poznania.

★ **Dzieci niezależnie od kraju i narodowości przechodzą te same etapy rozwoju i potrzeb.**

★ Nauczyciel powinien przejawiać entuzjazm i zachęcać dzieci do pracy, ale nie poprzez „wykład”, a przez obserwację. Obserwowanie, na jakim etapie rozwoju znajduje się dziecko, i ewentualna pomoc pozwalają dziecku rozwijać samodzielność.

To, co słyszę, zapominam.

To, co widzę, będę pamiętał.

To, co robię, rozumiem.

Konfucjusz

Maria Montessori zauważyła między innymi, że:

- ★ Dziecko potrafi samo **dokonywać wyboru;**
- ★ Dziecko lubi **powtarzać ćwiczenia;**
- ★ Dziecko ma wspaniałą **zdolność koncentracji**, jeśli jest zainteresowane tym, co robi;
- ★ Dziecko lubi **porządek i sensowne zajęcia;**
- ★ Dziecko nie domaga się **nagrody ani kary;**
- ★ Poczucie **godności** wzrasta u dziecka, kiedy ma możliwość wyboru zajęcia i czasu na nie.

Założenia pedagogiki Montessori

(za K. S. Wennerstrom, M. B. Smeds, 2007)

- ★ Dziecko ma niespotykaną **zdolność do nauki**.
- ★ Dziecko uczy się **całym ciałem**; musi się rozwijać motorycznie, emocjonalnie, społecznie, duchowo i intelektualnie, aby stać się pełnowartościowym człowiekiem.
- ★ Zarówno dziecko, jak i jego praca powinny być **uszanowane**.
- ★ Dziecko uczy się przez **aktywną pracę**, przez własne doświadczenie. Dotyk i ruch mają duże znaczenie w rozpoznawaniu i rozwiązywaniu problemów.

-
- ★ Dziecko samo **wybiera zadania** spośród wcześniej zaproponowanych przez nauczyciela. Samodzielny wybór pracy pobudza zainteresowanie i dzięki temu staje się ona bardziej efektywna. Dziecko wybiera również sposób pracy: indywidualny lub grupowy.
 - ★ **Środowisko** powinno być tak **przygotowane**, aby dziecko mogło się swobodnie poruszać i aby miało poczucie własnej wartości. Porządek i stymulacja odgrywają w tym ogromną rolę.
 - ★ Nauczyciel pełni raczej funkcję **promotora** niż tradycyjnego nauczyciela i powinien mieć zaufanie do dziecka.
 - ★ Kształcenie jest przesycane **ideami pokojowymi** i szczególną **troską o środowisko**, w którym żyjemy.